

Dilrabo Abdullayeva

*O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
"San'atshunoslik va madaniyatshunoslik" kafedrası
mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: d.abdullayeva123@gmail.com
ORCID: 0009-0004-9443-4295*

GLOBALLASHUV SHAROITIDA O'ZBEK MILLIY MADANIYATINING TRANSFORMATSIYASI: AN'ANAVIYLIK VA ZAMONAVIYLIK MUNOSABATI

***Annotatsiya.** Maqolada globallashuv sharoitida o'zbek milliy madaniyatining transformatsiyasi an'anaviylik va zamonaviylik munosabatlari doirasida tadqiq etilgan. UNESCO hujjatlari, milliy statistika ma'lumotlari va normativ-huquqiy manbalar asosida hunarmandchilik, an'anaviy ijrochilik, muzeylar hamda raqamli madaniy muhitdagi o'zgarishlar qiyosiy tahlil qilingan. Tadqiqot natijasida madaniy merosning ommaviy namoyon bo'lishi, tarixiy mazmuni va amaliy davomiyligi turli ko'rsatkichlar orqali baholanishi zarurligi asoslangan. Madaniy transformatsiyani shakl, ijtimoiy vazifa, avlodlararo uzatilish va institutsional qo'llab-quvvatlash jihatidan o'rganishga qaratilgan tahliliy mezonlar taklif etilgan.*

***Kalit so'zlar:** globallashuv, milliy madaniyat, transformatsiya, an'anaviylik, zamonaviylik, vorisiylik, identiklik, raqamlashtirish.*

ТРАНСФОРМАЦИЯ УЗБЕКСКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: СООТНОШЕНИЕ ТРАДИЦИИ И СОВРЕМЕННОСТИ

***Аннотация.** В статье исследуется трансформация узбекской национальной культуры в условиях глобализации с точки зрения соотношения традиции и современности. На основе документов ЮНЕСКО, национальной статистики и нормативно-правовых источников проводится сравнительный анализ изменений в традиционных ремёслах, исполнительском искусстве, деятельности музеев и цифровой культурной среде. Обоснована необходимость разграничения публичной репрезентации культурного*

наследия, его исторического содержания и практической преемственности. Предложены аналитические критерии изучения культурных трансформаций, учитывающие изменение форм, социальных функций, механизмов межпоколенческой передачи и институциональной поддержки.

Ключевые слова: глобализация, национальная культура, трансформация, традиция, современность, преемственность, идентичность, цифровизация.

TRANSFORMATION OF UZBEK NATIONAL CULTURE UNDER GLOBALIZATION: THE RELATIONSHIP BETWEEN TRADITION AND MODERNITY

Abstract. *The article examines the transformation of Uzbek national culture under globalization through the relationship between tradition and modernity. Drawing on UNESCO documentation, national statistics and regulatory sources, it compares changes in traditional craftsmanship, performing arts, museums and digital cultural environments. The findings highlight the need to distinguish the public representation of cultural heritage from the preservation of its historical meanings and practical transmission. The study proposes analytical criteria for assessing cultural transformation through changes in cultural forms, social functions, intergenerational transmission and institutional support.*

Keywords: globalization, national culture, transformation, tradition, modernity, continuity, identity, digitalization.

Globallashuv jarayonlarining jadallashuvi milliy madaniyatlarning rivojlanish sharoitlarini o'zgartirib, tarixiy merosning saqlanishi va zamonaviy jamiyatda namoyon bo'lishi bilan bog'liq yangi masalalarni yuzaga keltirmoqda. Xalqaro madaniy aloqalarning kengayishi, raqamli kommunikatsiya vositalarining rivojlanishi, turizm va kreativ industriyalarning taraqqiy etishi an'anaviy madaniy shakllarning ijtimoiy vazifalariga ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu o'zgarishlar o'zbek milliy madaniyatida ham kuzatilib, an'anaviy hunarmandchilik, musiqa, folklor va

boshqa madaniy amaliyotlarning zamonaviy muhitga moslashishida namoyon bo'lmoqda. Milliy madaniyatning rivojlanishini o'rganishda an'anaviylik va zamonaviylik o'rtasidagi munosabat alohida ahamiyatga ega. An'anaviy madaniy hodisaning yangi shaklda namoyon bo'lishi uning tarixiy xususiyatlari to'liq yo'qolganini anglatmaydi. Shu bilan birga, tarixiy san'at namunasining ommalashuvi yoki xalqaro miqyosda tanilishi uning amaliy davomiyligini avtomatik ravishda ta'minlamaydi. Mazkur farqlarni aniqlash madaniy transformatsiyaning mazmuni va oqibatlarini baholashda muhim ilmiy vazifa hisoblanadi.

O'zbek milliy madaniyati uzoq tarixiy taraqqiyot davomida shakllangan moddiy va nomoddiy meros, badiiy an'analar, qadriyatlar, urf-odatlar va ijtimoiy munosabatlarni qamrab oladi. Uning tarixiy o'ziga xosligi alohida madaniy belgilar mavjudligi bilan birga ushbu belgilar orqali ifodalanadigan ma'nolar, bilimlar va amaliy tajribaning davomiyligida namoyon bo'ladi. Shuning uchun milliy madaniyat transformatsiyasini o'rganishda tashqi shakl, tarixiy mazmun, ijtimoiy vazifa va avlodlararo uzatilish o'rtasidagi munosabatlarni birgalikda tahlil qilish zarur. Globallashuvning madaniy oqibatlariga oid ilmiy tadqiqotlarda turli yondashuvlar mavjud. R.Robertson global va mahalliy madaniy jarayonlarning o'zaro bog'liqligini globallashuv konsepsiyasi orqali izohlaydi [7, 25–44-b]. J.Nederveen Pieterse esa turli madaniy shakllarning o'zaro ta'siri yangi madaniy kombinatsiyalarni yuzaga keltirishini madaniy gibridlashuv tushunchasi orqali tahlil qiladi [6, 161–184-b]. Ushbu yondashuvlar madaniy yangilanish jarayonlarini tushuntirishga yordam beradi, biroq an'anaviy madaniy tajribaning amaliy davomiyligini aniqlash uchun manbalarga asoslangan qo'shimcha mezonlar talab etiladi. Tadqiqotning maqsadi globallashuv sharoitida o'zbek milliy madaniyatidagi transformatsiya jarayonlarini aniq madaniy amaliyotlar misolida qiyosiy tahlil qilish, merosning ommaviy namoyon bo'lishi bilan uning avlodlararo davomiyligi o'rtasidagi farqlarni aniqlash hamda madaniy o'zgarishlarni baholashning tahliliy mezonlarini asoslashdan iborat.

Tadqiqot doirasida quyidagi savolga javob izlanadi: zamonaviy madaniy makonda an'anaviy merosning namoyon bo'lishi kengaygani uning tarixiy mazmuni va amaliy davomiyligi saqlanayotganini qay darajada tasdiqlaydi?

Tadqiqot hujjatlar va e'lon qilingan ma'lumotlarni qiyosiy tahlil qilishga asoslangan. Manbaviy bazani UNESCOning nomoddiy madaniy merosga oid hujjatlari, O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining muzeylar faoliyati haqidagi ko'rsatkichlari, madaniy merosni muhofaza qilishga oid normativ-huquqiy hujjatlar hamda globallashuv va madaniy identiklik masalalarini yorituvchi ilmiy tadqiqotlar tashkil etadi. Madaniy amaliyotlar sifatida atlas va adras tayyorlash an'anasi, Shashmaqom, baxshichilik, muzeylarning madaniy-ma'rifiy faoliyati hamda raqamli madaniy resurslar tanlandi. Ushbu misollar bir-biridan madaniy shakli, tarixiy vazifasi va merosni uzatish usuli bilan farqlanadi. Atlas va adras an'anasi hunarmandchilik texnologiyasining davomiyligini, Shashmaqom hamda baxshichilik ijro maktablari va og'zaki-amaliy bilimlarni, muzeylar institutsional vositachilikni, raqamli resurslar esa madaniy merosning yangi kommunikativ shakllarini o'rganish imkonini beradi. UNESCOning 2003-yilda qabul qilingan Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish to'g'risidagi konvensiyasida merosni aniqlash, hujjatlashtirish, tadqiq etish, muhofaza qilish, targ'ib etish va avlodlarga yetkazish bilan bog'liq vazifalar belgilangan [8]. Mazkur hujjat nomoddiy madaniy merosning mavjudligini uning jamiyat hayotidagi davomiy amaliyoti bilan bog'liq holda o'rganish uchun muhim manbaviy asos hisoblanadi.

Tadqiqotda tarixiy-qiyosiy metod orqali an'anaviy madaniy hodisalarning tarixiy va zamonaviy vazifalari solishtirildi. Strukturaviy-funksional tahlil yordamida ularning badiiy shakli, ijtimoiy funksiyasi va uzatilish mexanizmlaridagi o'zgarishlar ajratib ko'rsatildi. Institutsional yondashuv asosida madaniyat muassasalari, professional ta'lim, ustoz-shogird munosabatlari va raqamli platformalarning madaniy vorisiylikdagi imkoniyatlari baholandi. Tahlil uchun to'rtta mezon belgilandi: madaniy shakldagi o'zgarish, ijtimoiy vazifaning yangilanishi, tarixiy bilim va ko'nikmalarning avlodlarga uzatilishi hamda madaniy

amaliyotni qo'llab-quvvatlovchi institutsional sharoitlar. Mazkur mezonlar statistik jihatdan sinovdan o'tkazilgan o'lchov shkalasi sifatida qo'llanilmadi. Ular turli madaniy amaliyotlar haqidagi hujjatli ma'lumotlarni taqqoslash uchun tahliliy vosita vazifasini bajardi. Hujjatli materiallarning qiyosiy tahlili o'zbek milliy madaniyatidagi transformatsiya jarayonlari turli sohalarda bir xil kechmasligini ko'rsatdi. Hunarmandchilikda mahsulotning ijtimoiy vazifasi va foydalanish muhiti o'zgarayotgan bo'lsa, an'anaviy ijrochilikda sahna hamda auditoriya bilan bog'liq munosabatlar yangilanmoqda. Muzeylar va raqamli platformalarda esa madaniy merosni saqlash hamda ommaga yetkazish imkoniyatlari kengaymoqda. Ushbu jarayonlar madaniy davomiylilikning turli jihatlariga ta'sir ko'rsatadi.

Atlas va adras tayyorlash an'anasi misolida madaniy mahsulotning tashqi ko'rinishi bilan uni yaratishga asos bo'lgan tarixiy texnologiya o'rtasidagi farq aniqlandi. Marg'ilon hunarmandchilikni rivojlantirish markazining atlas va adras tayyorlashning an'anaviy texnologiyalarini saqlash tajribasi 2017-yilda UNESCOning yaxshi muhofaza amaliyotlari reyestriga kiritilgan [10]. Mazkur tajribada ipakni tayyorlash, ipni bo'yash, abr naqshini hosil qilish va to'qish kabi amaliy bilimlarning davomiyligiga alohida e'tibor qaratilgan.

An'anaviy atlas va adras matolarining zamonaviy libos, aksessuar va interyer mahsulotlarida qo'llanishi ularning foydalanish doirasini kengaytiradi. Bunda tarixiy hunarmandchilik mahsuloti yangi iqtisodiy va estetik vazifalarni bajarishi mumkin. Biroq an'anaviy naqshning sanoat yoki grafik dizayn mahsulotida takrorlanishi tarixiy ishlab chiqarish texnologiyasi saqlanayotganini o'z-o'zidan tasdiqlamaydi. Bu misolda madaniy transformatsiyaning ikki xil ko'rinishi farqlandi. Tayyor mahsulotdagi tarixiy naqshning yangicha qo'llanishi madaniy shaklning zamonaviy reprezentatsiyasini ifodalaydi. An'anaviy texnologiyada ishlab chiqarish va ushbu mahoratni shogirdlarga o'rgatish esa amaliy madaniy vorisiylik bilan bog'liq. Bir madaniy mahsulot doirasida mazkur jarayonlar o'zaro uyg'unlashishi mumkin, biroq ularni bir xil ko'rsatkich orqali baholash asosli bo'lmaydi.

Shashmaqom san'ati tahlilida madaniy transformatsiyaning boshqa jihati kuzatildi. Shashmaqomning 2008-yilda O'zbekiston va Tojikiston nomidan UNESCOning Insoniyat nomoddiy madaniy merosi representativ ro'yxatiga kiritilishi uning xalqaro madaniy maqomini mustahkamladi [11]. An'anaviy musiqa merosining professional sahna, ta'lim muassasalari va xalqaro madaniy tadbirlarda namoyon bo'lishi yangi auditoriyaga yetib borish imkoniyatlarini yaratmoqda.

Tarixiy ijro davrasi bilan zamonaviy konsert dasturi o'rtasidagi farqlarni qiyoslash madaniy shakl va ijtimoiy vazifa o'zgarishi mumkinligini ko'rsatadi. An'anaviy muhitda keng musiqiy rivojlanishga ega asarning konsert dasturida muayyan qismlari tanlanishi, ijro davomiyligi qisqarishi va tinglovchi bilan munosabatning yangi shakli yuzaga kelishi mumkin. Bunday moslashuv san'atni ommalashtirishga xizmat qilsa-da, uning murakkab badiiy tuzilishi va tarixiy ijro maktabini o'zlashtirish alohida faoliyatni talab qiladi. Shashmaqomning tarixiy davomiyligini baholashda repertuarining mavjudligi bilan birga ijro uslubi, ustoz-shogird tajribasi va professional tayyorgarlikning uzluksizligi muhimdir. Bu holatda san'atning sahnadagi mavjudligi va ijro maktabining amaliy yashovchanligi o'zaro bog'liq, lekin mazmunan farqli jarayonlar sifatida namoyon bo'ladi.

Baxshichilik san'ati misolida ham taqdimot shakli va an'anaviy ijro amaliyoti o'rtasidagi farq kuzatildi. Baxshichilik 2021-yilda UNESCO Rezentativ ro'yxatiga kiritilgan [9]. Ushbu san'atning festival va tanlovlarda namoyon bo'lishi milliy madaniy merosning xalqaro miqyosda tanilishiga xizmat qiladi. Biroq festival sahnasidagi qisqa ijro bilan tarixiy dostonchilik amaliyoti o'rtasida sezilarli farqlar mavjud. Baxshining an'anaviy faoliyati doston repertuarini o'zlashtirish, og'zaki talqin, xotira, musiqiy mahorat va tinglovchi bilan muloqotga asoslanadi. Qisqa sahna dasturi mazkur faoliyatning ayrim badiiy xususiyatlarini namoyish etishi mumkin, ammo uning barcha jihatlarini qamrab olmaydi. Shuning uchun baxshichilikning ommaviy e'tirofi bilan dostonchilik maktablarida yangi ijrochilar tayyorlash jarayonini alohida o'rganish zarur. Atlas-adras, Shashmaqom va baxshichilik misollarining qiyoslanishi madaniy transformatsiya davomida tashqi

ko'rinish hamda taqdimot usullarining o'zgarishi tarixiy bilim va ko'nikmalarning o'zgarishi bilan har doim bir vaqtda sodir bo'lmashligini ko'rsatdi. Badiiy shakl yangilangani holda amaliy meros davom etishi mumkin. Boshqa holatda tarixiy badiiy belgi keng tarqalgan bo'lsa ham, uning asosidagi mahoratning avlodlarga uzatilishi haqida qo'shimcha ma'lumot talab etiladi.

Madaniy merosning institutsional davomiyligini baholashda muzeylar faoliyatiga oid statistik materiallar tahlil qilindi. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining SIAT ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda muzeylarga 5 million 711,2 ming, 2024-yilda 4 million 782,6 ming, 2025-yilda esa 5 million 474,9 ming tashrif qayd etilgan [1]. Ushbu ko'rsatkichlar muzeylarga tashriflar sonida yillar bo'yicha sezilarli o'zgarishlar mavjudligini ko'rsatadi.

2023-yildan 2024-yilga o'tishda tashriflar soni qariyb 16,3 foizga kamaygan, 2025-yilda esa 2024-yilga nisbatan qariyb 14,5 foizga ko'paygan. Shunga qaramay, 2025-yil ko'rsatkichi 2023-yil darajasidan past bo'lib qolgan. Ushbu dinamika muzeylarga bo'lgan qiziqishning barcha yillarda bir xil sur'atda rivojlanmaganini ko'rsatadi. Biroq tashriflar sonidagi o'zgarishni bevosita madaniy qadriyatlarga munosabatning kuchayishi yoki zaiflashuvi sifatida baholash uchun yetarli asos mavjud emas.

2024-yilda muzey tashrifchilarining 21,9 foizini umumta'lim maktablari hamda oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalari o'quvchi-talabalari tashkil etgani qayd etilgan [2]. Ushbu ma'lumot muzeylarning madaniy-ma'rifiy faoliyatida yosh auditoriya sezilarli ulushga ega ekanini ko'rsatadi. Biroq mazkur ko'rsatkich o'quvchi va talabalarining tarixiy eksponatlar mazmunini qanday anglagani yoki ularda qanday madaniy ko'nikmalar shakllanganini aniqlab bermaydi.

Muzeylar misolida madaniy merosning ommaga taqdim etilishi bilan uning mazmunan o'zlashtirilishi o'rtasidagi farq namoyon bo'ladi. Tashriflar soni muassasaning auditoriyaga yetib borish ko'lamini ifodalasa, madaniy vorisiylikning ta'limiy natijasini aniqlash uchun ekskursiya mazmuni, o'quv dasturlari,

ishtirokchilarning bilim va munosabatlaridagi o'zgarishlar haqidagi qo'shimcha ma'lumotlar zarur.

Raqamli kommunikatsiya muhiti milliy madaniyatning zamonaviy namoyon bo'lishida alohida o'rin egallamoqda. Elektron kataloglar, virtual ko'rgazmalar, audiovizual yozuvlar va ijtimoiy platformalar madaniy merosni kengroq auditoriyaga yetkazish imkoniyatini yaratadi. Ushbu muhitda tarixiy san'at namunasining saqlanishi, tarqatilishi va qayta talqin qilinishi bir-biridan farqli jarayonlardir.

Raqamli hujjatlashtirish madaniy manbaning tasviri, tavsifi yoki ijro yozuvini saqlashga xizmat qiladi. Ommaviy kommunikatsiya ushbu materialning tarqalish doirasini kengaytiradi. Foydalanuvchi ishtirokidagi yangi ijodiy talqinlar esa uning zamonaviy madaniy muhitdagi ifoda shakllarini o'zgartiradi. Bunda elektron materialning ko'p tarqalishi an'anaviy ijrochilik yoki hunarmandchilik amaliyoti ham shu darajada kengayganini bildirmaydi.

Tahlil natijasida madaniy merosning zamonaviy mavjudligini baholashda uchta natijani alohida ko'rish zarurligi aniqlandi: merosning hujjatlashtirilishi, auditoriyaga yetib borishi va amaliy davomiyligi. Bu jarayonlar bir-biriga ta'sir ko'rsatishi mumkin, ammo ularning natijalari bir xil mezon bilan aniqlanmaydi.

Ushbu mezonlar madaniy transformatsiyani faqat tashqi o'zgarish orqali baholashning yetarli emasligini ko'rsatadi. Bir madaniy hodisada shakl yangilanishi bilan birga tarixiy bilim saqlanishi mumkin. Boshqa holatda ommaviy namoyish kengaysa-da, amaliy uzatilish darajasi haqida ma'lumot yetarli bo'lmasligi mumkin. Tadqiqot natijasida milliy madaniy merosning zamonaviy mavjudligi bilan uning amaliy davomiyligi o'rtasida metodologik farq mavjudligi asoslandi. Mazkur farq madaniy transformatsiyaning oqibatlarini baholashda bir nechta ko'rsatkichlardan birgalikda foydalanish zaruratini yuzaga keltiradi.

Tadqiqot materiallarini umumlashtirish asosida madaniy transformatsiya jarayonining quyidagi tahliliy tavsifi ishlab chiqildi.

Tahlil mezonlari	Kuzatilgan o'zgarish	Baholash uchun zarur qo'shimcha ma'lumot
Madaniy shakl	Atlas-adras naqshlarining dizaynda, an'anaviy ijroning zamonaviy sahnada namoyon bo'lishi	Tarixiy uslub va texnologiya bilan aloqasi
Ijtimoiy vazifa	Hunarmandchilik mahsulotining yangi bozorlarda, san'atning festival muhitida qo'llanishi	Yangi vazifa va tarixiy mazmun munosabati
Avlodlararo uzatilish	Ustoz-shogird, professional ta'lim va elektron resurslarning birgalikda mavjudligi	Amaliy bilim va ko'nikmalarni egallash natijalari
Institutsional sharoit	Muzeylar, madaniyat tashkilotlari va xalqaro muhofaza mexanizmlarining faoliyati	Faoliyatning mazmuniy va uzoq muddatli natijalari

Jadval manbalarni qiyosiy tahlil qilish asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Olingan natijalar globallashuv sharoitida milliy madaniyatning o'zgarishini bir yo'nalishli jarayon sifatida talqin qilish cheklanganligini ko'rsatadi. Tadqiq etilgan misollarda tarixiy merosning ayrim jihatlari zamonaviy sharoitda yangi vazifa va shakl kasb etgan, boshqa jihatlari esa an'anaviy bilimlarni avlodlarga yetkazish orqali davom etmoqda. Ushbu holat globallashuvni madaniy bir xillashuvning muqarrar sababi sifatida tushuntiruvchi qarashlardan ko'ra murakkabroq jarayon mavjudligini ko'rsatadi.

R.Robertsonning globallashuv konsepsiyasi natijalarni talqin qilish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi [7, 25–44-b]. Atlas-adras naqshlarining zamonaviy dizaynda qo'llanishi yoki an'anaviy ijrochilikning xalqaro sahnaga moslashuvi mahalliy madaniy tajriba bilan keng madaniy muhit o'rtasidagi o'zaro munosabatni namoyon etadi. Bunda mahalliy badiiy belgi zamonaviy estetik ehtiyojlar bilan bog'lanadi. J.Nederveen Pietersening madaniy gibridlashuv yondashuvi yangi badiiy shakllarning vujudga kelishini tushuntirishda ahamiyatlidir [6, 161–184-b]. Biroq tadqiqot natijalari madaniy shakllarning o'zaro birikishi bilan

tarixiy mahoratning davomiyligini bir-biridan farqlash zarurligini ko'rsatdi. Yangi dizayn mahsulotida milliy naqshning mavjudligi an'anaviy texnologiya saqlanganini tasdiqlamaydi. Shu sababli gibridlashuv natijasini baholashda badiiy mahsulotning tashqi ko'rinishi bilan birga uni yaratishga asos bo'lgan bilim va amaliy tajribaning davomiyligini ham o'rganish zarur. S.Hall madaniy identiklikni tarixiy tajriba bilan bog'liq, ayni vaqtda zamonaviy sharoitlarda qayta shakllanib boradigan hodisa sifatida izohlaydi [4, 222–237-b]. Ushbu nazariy yondashuv madaniy o'ziga xoslikning davomiyligi tarixiy shakllarning to'liq o'zgarmasligiga bog'liq emasligini tushunishga yordam beradi. Biroq madaniy identiklikning yangicha ifodalanishi bilan an'anaviy madaniy ko'nikmalarning amaliy saqlanishini bir xil jarayon sifatida talqin qilish ham yetarli asosga ega emas.

Muzeylar faoliyatiga oid statistik materiallarning tahlili ushbu farqning institutsional jihatini ochib berdi. Tashriflar soni madaniy muassasaga murojaat qilish ko'lamini ifodalaydi. Biroq tarixiy bilimning o'zlashtirilishi, madaniy qadriyatlarga munosabat yoki merosni amaliy davom ettirish kabi natijalarni aniqlash uchun qo'shimcha baholash vositalari zarur. Madaniy transformatsiyani baholashda institutsional faoliyat ko'rsatkichlarini mazmuniy natijalar bilan birgalikda o'rganish muhimdir. Masalan, festival yoki muzey tadbirlarining soni madaniy faoliyat ko'lamini ko'rsatishi mumkin.

O'zbekiston Respublikasida nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilishga oid PQ-405-son qarorning qabul qilinishi madaniy merosni ilmiy o'rganish, hujjatlashtirish va targ'ib qilishning institutsional ahamiyatini ko'rsatadi [3]. Mazkur vazifalarni amalga oshirish natijalarini baholashda hujjatlashtirilgan materiallar soni bilan birga ulardan foydalanish, tarixiy ko'nikmalarni o'rgatish va mahalliy madaniy amaliyotlarning davomiyligiga oid ma'lumotlar ham muhimdir.

Umuman aytganda, o'zbek milliy madaniyatining globallashtirish sharoitidagi transformatsiyasi tarixiy davomiylik va zamonaviy yangilanishning o'zaro munosabati asosida kechmoqda. Hujjatli manbalarning qiyosiy tahlili an'anaviy madaniy hodisalarning tashqi shakli, ijtimoiy vazifasi va avlodlarga uzatilish

mexanizmlari bir xil sur'atda o'zgarmasligini ko'rsatdi. Atlas-adras hunarmandchiligi misolida tarixiy badiiy belgining zamonaviy dizaynda qo'llanishi bilan an'anaviy ishlab chiqarish texnologiyasining davomiyligi farqlandi. Shashmaqom va baxshichilik misolida professional sahna hamda festival muhiti san'atning namoyon bo'lish imkoniyatlarini kengaytirishi, biroq tarixiy ijro uslubini egallash va ustoz-shogird tajribasini davom ettirish alohida amaliy jarayon ekanligi aniqlandi. Muzeylar faoliyatiga oid statistik ma'lumotlarning tahlili madaniy muassasalarga tashriflar sonini madaniy merosning mazmunan o'zlashtirilishi bilan tenglashtirish mumkin emasligini ko'rsatdi. Raqamli madaniy muhitda ham hujjatlashtirish, ommaga taqdim etish va amaliy davomiylik turli natijalarni ifodalaydi. Tadqiqotda madaniy transformatsiyani shakl, ijtimoiy vazifa, avlodlararo uzatilish va institutsional sharoitlar orqali qiyosiy baholash mezonlari taklif etildi. Mazkur mezonlar madaniy merosning zamonaviy mavjudligi bilan uning amaliy yashovchanligi o'rtasidagi farqni aniqlashga xizmat qiladi.

Milliy madaniyatning o'ziga xosligini saqlash va rivojlantirishda tarixiy badiiy merosni hujjatlashtirish, madaniy institutlar faoliyatini kengaytirish, mahalliy ijrochilik hamda hunarmandchilik maktablarini qo'llab-quvvatlash, an'anaviy bilim va ko'nikmalarni yangi avlodga yetkazishga qaratilgan amaliy mexanizmlarni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayonlarning natijalarini baholashda ommaviy ko'rsatkichlar bilan birga madaniy tajribaning real davomiyligiga oid ma'lumotlardan foydalanish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Muzeylarga tashriflar soni. – SIAT, ko'rsatkich kodi 2.04.10.0041, 2000–2025-yillar. – URL: <https://siat.stat.uz/data/3212/?lang=uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. Activities of cultural and art institutions in the Republic of Uzbekistan for 2024. – Toshkent, 2025.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 25 dekabrda PQ-405-son "Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish, ilmiy o'rganish va targ'ib qilishni rivojlantirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori. – URL: <https://lex.uz/uz/docs/-6713096>
4. Hall S. *Cultural Identity and Diaspora // Identity: Community, Culture, Difference* / Ed. by J. Rutherford. – London: Lawrence & Wishart, 1990. – P. 222–237.
5. Castells M. *The Rise of the Network Society*. – 2nd ed., with a New Preface. – Chichester: Wiley-Blackwell, 2010. – 656 p.
6. Nederveen Pieterse J. *Globalisation as Hybridisation // International Sociology*. – 1994. – Vol. 9. – No. 2. – P. 161–184.
7. Robertson R. *Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity // Global Modernities* / Ed. by M. Featherstone, S. Lash, R. Robertson. – London: SAGE Publications, 1995. – P. 25–44.
8. UNESCO. *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. – Paris, 2003. – URL: <https://ich.unesco.org/en/convention>
9. UNESCO. *Bakhshi art. – Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*, 2021. – URL: <https://ich.unesco.org/en/state/uzbekistan-UZ>
10. UNESCO. *Margilan Crafts Development Centre, safeguarding of the atlas and adras making traditional technologies*. – *Register of Good Safeguarding Practices*, 2017. – No. 01254. – URL: <https://ich.unesco.org/en/BSP/margilan-crafts-development-centre-safeguarding-of-the-atlas-and-adras-making-traditional-technologies-01254>
11. UNESCO. *Shashmaqom music*. – *Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity*, 2008. – No. 00089. – URL: <https://ich.unesco.org/en/RL/shashmaqom-music-00089>